

Парфанович Андрій Ярославович,

доктор філософії,

старший викладач кафедри психології та соціальної роботи

Західноукраїнського національного університету,

м. Тернопіль, Україна.

parfanovich@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-0318-0396>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Впровадження здоров'язбережувальних технологій у практику життя забезпечує соціалізацію людини. Зазначено, що соціалізація починається з першого року життя й завершується часом її громадянської зрілості. Основними етапами соціалізації молоді є дитинство, юність та дорослість... Важливим фактором успішної соціалізації є навчання молоді стати активним суб'єктом суспільного життя; передумовою в кризовий період є соціально орієнтоване навчання – педагогічний засіб успішної соціалізації (Кузнецова, Самчук, Неїжпапа, 2023, с. 201). Одним із проявів успішної соціалізації є здоровий спосіб життя.

Формуванню здорового способу життя серед різних категорій населення покликане сприяє здоров'язбережувальних технологій. У ракурсі розгляду проблеми під «здоров'язбережувальними технологіями слід розуміти сприятливі умови виховання – відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання і виховання; оптимальну організацію виховного процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим» (Бойченко, 2005, с. 2).

У педагогічній науці виокремлюють різні *типи* здоров'язбережувальних технологій, що можуть бути впровадженими в навчально-виховному процесі. Виділено такі: власне *здоров'язбережувальні, оздоровчі, технології*

навчання здоров'ю, виховання культури здоров'я (Ващенко, Свириденко, 2006, с. 4).

Впровадженню означених типів здоров'язбережувальних технологій сприяє створення й дотримання соціально-педагогічних умов, що є найбільш оптимальними з огляду на суб'єктивно-об'єктивні чинники процесу. Задля цього проаналізовано теоретичні позиції науковців. Розкрито сутнісне розуміння соціально-педагогічних умов щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій та, як наслідок, формування здорового способу життя (Мельник, 2010): «Соціально-педагогічні умови для формування здорового способу життя включають створення моделі взаємодії між різними суб'єктами (сім'я, громада, освітні заклади), розвиток активності населення, а також застосування комплексного підходу до профілактики (гігієна, фізична активність, подолання шкідливих звичок); важливим є також цілеспрямована робота на зміну способу життя та формування позитивної життєвої позиції».

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Упровадження здоров'язбережувальних технологій насамперед покладається на фахівців, які працюють у соціальній сфері. Особливе значення приділяється суб'єктивному фактору цього процесу – освіті та підвищенню кваліфікації.

На сьогодні встановлено соціально-педагогічні умови, що зумовлюють формування та подальший розвиток тих чи інших якостей,

властивостей, умінь майбутнього фахівця із соціальної роботи (Краснова, 2022). А також соціально-педагогічні умови впровадження неформальної освіти в освітнє середовище закладів вищої освіти (Рутьян, 2019), соціально-педагогічні умови формування м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання (Албул, Ісаченко, Роєнко, 2025).

Так, схарактеризовано соціально-педагогічні умови, що зумовлюють формування та подальший розвиток тих чи інших якостей, властивостей, умінь, які ще не існують у внутрішніх структурах майбутнього фахівця із соціальної роботи: створення комунікативного середовища – комунікативна культура та комунікативна компетентність; створення мотивації в студентів до опанування професійно-етичної культури; вивчення гуманістичного аспекту професійної сфери, виявлення її етичних проблем; застосування в навчанні особистісно орієнтованих методів (Краснова, 2022).

Запропоновано ефективні соціально-педагогічні умови впровадження неформальної освіти в освітнє середовище закладів вищої освіти, а саме: просвітницьку роботу з науково-педагогічними працівниками щодо перспективності використання в освітньому процесі потенціалу неформальної освіти; науково-методичне забезпечення впровадження неформальної освіти в процес підготовки майбутніх фахівців; ознайомлення викладачів і студентів зі специфікою, джерелами та інструментарієм неформальної освіти; інформаційний супровід викладачами та кураторами академічних груп студентів-здобувачів неформальної освіти; сприяння залученню якомога більшої кількості студентів до неформальної освіти, яка дає змогу вже з перших курсів здобувати необхідні для майбутньої професійної діяльності знання, уміння та навички, набуті безцінного досвіду спілкування з поважними представниками галузі та, у подальшому, долучитися до професійного товариства (Рутьян, 2019).

Установлено, що формування соціальних (м'яких) навичок набуває актуальності з огляду на запити цивілізованого світу, зумовлюється викликами сучасності, регламентується

українськими та європейськими векторами розвитку освіти й суспільства загалом. Доведено, що добре сприяє впровадження програм соціально-емоційного та етичного навчання, інтегрованих у моделі емпатійного освітнього середовища, яке забезпечить особистісну орієнтацію в атмосфері доброти, співпереживання та уваги до всіх суб'єктів процесу; відсутність емоційно-травмувальних ситуацій; високу включеність усіх суб'єктів освітнього процесу в соціально-активну діяльність; командну роботу та організацію співпраці (Албул, Ісаченко, Роєнко, 2025).

Так, науковцями окреслено широке коло соціально-педагогічних умов, що так чи інакше стосуються діяльності з їх упровадження та дотримання. Однак визначення соціально-педагогічних умов формування здорового способу життя та впровадження здоров'язбережувальних технологій згідно із сучасними умовами потребує коректності та новітніх підходів.

Мета статті – визначити контент соціально-педагогічних умов з упровадження здоров'язбережувальних технологій у практику діяльності.

Методика дослідження. Проаналізовано теоретичні підходи до визначення соціально-педагогічних умов з урахуванням віку та умов упровадження здоров'язбережувальних технологій: 1) умови розвитку соціальної відповідальності учнів молодшого шкільного віку як основи формування здорового способу життя на рівні мікросередовища (Василенко, 2015); 2) умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти (Федоруц, 2021); 3) вивчення традицій здорового способу життя в українській родині та сім'ї (Березовська, 2014). Соціально-педагогічні умови впровадження здоров'язбережувальних технологій нами визначено з огляду на вікові характеристики різних категорій населення, стосовно яких вони впроваджуються, особливості українських сімейних традицій та специфіку підготовки фахівців до соціальної роботи, підходи до розробки й упровадження здоров'язбережувальних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш оптимальним, на нашу думку, є таке комплексне застосування соціально-педагогічних умов впровадження здоров'язбережувальних технологій:

1) модернізація змісту, форм та методів освіти у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців;

2) формування знань, умінь і навичок формування здорового способу життя шляхом використання ефективних інформаційно-комунікативних технологій;

3) розвиток умінь налагодження міжсуб'єктної взаємодії з реалізації здоров'язбережувальних технологій за участю сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних структур;

4) виховання культури здоров'я задля розвитку особистісних якостей та мотивації на ведення здорового способу життя (Рис. 1).

Деталізацією контенту соціально-педагогічних умов упровадження здоров'язбережувальних технологій поглиблено їх сутнісні характеристики.

1. Модернізація змісту, форм та методів освіти в процесі фахової підготовки майбутніх спеціалістів. Оскільки наш час характеризується широким доступом індивіда до інформаційних каналів, освіта набуває

інших форм і засобів. Навчання молодих людей з боку викладача дуже часто зводиться до регулювання процесом здобуття молодою людиною знань і вмінь. Фактично, усі знання студент може здобути сам, але вимагається професійне і кваліфіковане втручання педагога (інтерпретація, пояснення, роз'яснення, координація, відсіювання, шліфування), щоб зпобігти відхиленню. У формальній освіті провідними мають стати такі форми роботи, як дискутування, обговорення, контент-аналіз, у неформальній – регуляція, співпраця, координація.

2. Формування знань, умінь і навичок упровадження здоров'язберігальних технологій у життя шляхом використання ефективних інформаційно-комунікативних технологій – це той потужний канал, який може мати суперечливе і, часом, негативне значення в освіті молодих людей. У професійному формуванні на одне з перших місць виходить медіапедагогіка, що в контенті нашого дослідження передбачає набуття знань, умінь і навичок способів формування здорового способу життя та впровадження здоров'язбережувальних технологій як основи. Перевірені педагогічно та на відповідність праву й нормам моралі інформаційно-комунікативні технології набувають дедалі більшого поширення й вагомості.

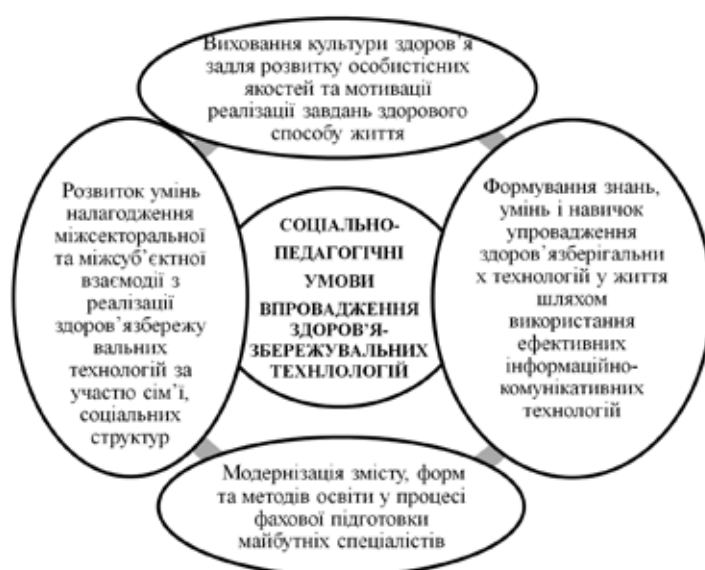

Рис. 1. Соціально-педагогічні умови впровадження й дотримання здоров'язбережувальних технологій

Серед найбільш застосовуваних – інтернет-ресурси, мобільний зв'язок, різні форми реклами, просвітництва.

3. Розвиток умінь налагодження міжсекторальної та міжсуб'єктної взаємодії з реалізацією здоров'язбережувальних технологій за участю сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних структур. Фактично, здоров'язбережувальні технології вже за своєю сутністю та призначенням повинні впроваджуватися багатьма фахівцями, що охоплює сфери охорони здоров'я, освіти, юриспруденції, соціального забезпечення, культури, спорту. З огляду на це, соціальна, соціально-педагогічна робота за своїм змістом повинна виходити за межі традиційного професійного поля. Міжсекторальна та міжсуб'єктна взаємодія повинна об'єднати основні сфери функціонування індивіда – проживання, навчання / праця, дозвілля. Робота з індивідом, його сім'єю, закладами, установами, організаціями, що можуть бути задіяні до реалізації здоров'язбережувальних технологій, – одна з професійних якостей та м'яких навичок і складник компетентностей фахівця.

4. Виховання культури здоров'я задля розвитку особистісних якостей та мотивації до реалізації завдань здорового способу життя. Ставлення до здорового способу життя залежить від соціальних цінностей, вибраних у суспільстві, та особистісної мотивації дотримання його правил. Культура здоров'я як суспільний феномен і якість кожного індивіда характеризується варіативністю залежно від менталітету, традицій і звичаїв, психолого-педагогічних характеристик особи, її віку, статевої належності та ін. Завдання полягає в тому, щоб на основі соціальних цінностей мотивувати індивіда до вироблення позитивних ціннісних орієнтацій і щодо збереження здоров'я зокрема. Вибіркове ставлення індивіда при цьому має мати позитивну спрямованість і контент.

Як додатковий ефект, створеними соціально-педагогічними умовами впровадження здоров'язбережувальних технологій та на цій основі формування здорового способу життя населення, буде досягнуто:

– налагодження та дієвість співпраці між індивідом і його сім'єю, формальними колективами навчання / праці та громадою;

– максимальне використання посадових повноважень суб'єктів профілактичної діяльності;

– розвиток аналітичного ставлення індивідів до інформаційних надходжень і технологій;

– підвищення правосвідомості громадян і водночас свідомості людей в суспільстві та їх здатності до використання суспільних ресурсів;

– розвиток здоров'язбережувальних технологій самими людьми на основі творчості та адаптації до індивідуальних якостей і задатків;

– підвищення якості освіти та її практичну зорієнтованість;

– розвиток особистості в суміжних сферах (мистецтво, спорт, туризм та ін.).

Висновки. Так, соціально-педагогічні умови впровадження здоров'язбережувальних технологій визначено з огляду на:

– сутнісні характеристики здоров'язбережувальних технологій та актуальність формування здорового способу життя населення;

– теоретичні напрацювання й підходи щодо соціально-педагогічних умов професійної підготовки фахівців;

– доцільність з урахуванням віку індивіда та впливу середовища, у якому він проживає;

– наслідки, додаткові ефекти, що мають місце забезпеченням соціально-педагогічних умов упровадження здоров'язбережувальних технологій та на цій основі – формування здорового способу життя населення.

Аналізом теоретичних напрацювань (щодо сутності соціально-педагогічних умов; установа соціально-педагогічних умов, що зумовлюють формування та подальший розвиток тих чи інших якостей, властивостей, умінь майбутнього фахівця із соціальної роботи; визначення соціально-педагогічних умов упровадження неформальної освіти в освітнє середовище закладів вищої освіти; з'ясування соціально-педагогічних умов формування м'яких навичок шляхом соціально-емоційного

та етичного навчання), теоретичних підходів до визначення соціально-педагогічних умов з урахуванням віку та умов проживання в референтному оточенні, визначено соціально-педагогічні умови впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Постановка подальших досліджень. Установлення основних соціально-педагогічних умов сприяло визначенню їх контенту й особливостей, що в подальшому потребує глибиннішому опису й деталізації щодо реалізації в практичних умовах.

Література

1. Албул І., Ісаченко В., Роєнко С. Соціально-педагогічні умови формування м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання (СЕЕН). *Соціальна робота та соціальна освіта / Теорія і методика соціальної роботи та соціальної освіти*. 2025. № 1(14). С. 5–11. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(14\).2025.330614](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(14).2025.330614)
2. Березовська Л. Соціально-педагогічні умови формування здорового способу життя на основі здоров'язбережувальних технологій в умовах гірської школи. *Гірська школа Українських Карпат*. 2014. № 11. С. 27–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2014_11_10
3. Бойченко Т. В. Валеологія – мистецтво бути здоровим. *Здоров'я та фізична культура*. 2005. № 2. С. 1–4.
4. Василенко О. М. Соціально-педагогічні умови розвитку соціальної відповідальності учнів у мікросередовищі загальноосвітнього навчального закладу. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 51. С. 123–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2015_51_15
5. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1–6.
6. Краснова Н. П. Соціально-педагогічні умови формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців із соціальної роботи. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2022. № 6(354). С. 18–27. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-6\(354\)-18-27](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-6(354)-18-27)
7. Кузнецова О. А., Самчук Л. С., Неїжпапа Л. С. Соціально-педагогічні умови соціалізації молоді у кризових ситуаціях. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 59. С. 199–202. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.42>
8. Мельник Ю. Б. Соціально-педагогічні засади формування культури здоров'я в учнів початкової школи : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка». Луганськ, 2010. 20 с.
9. Рутян Л. Соціально-педагогічні умови впровадження неформальної освіти в освітнє середовище закладів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2019. № 10(177). С. 162–166. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.187329>
10. Федоруц М. В. Соціально-педагогічні умови формування соціальної компетентності старшокласників засобами неформальної освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2021. 370 с. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/18612>

References

1. Albul, I., Isachenko, V., Roienko, S. (2025). Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia m'iakykh navychok shliakhom sotsialno-emotsiinoho ta etychnoho navchannia (SEEN) [Socio-pedagogical conditions for the formation of soft skills through social-emotional and ethical learning (SEEL)]. *Teoriia i metodyka sotsialnoi roboty ta sotsialnoi osvity – Theory and Methods of Social Work and Social Education*, 1(14), 5–11. DOI: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.1\(14\).2025.330614](https://doi.org/10.31499/2618-0715.1(14).2025.330614) [in Ukrainian].
2. Berezovska, L. (2014). Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia na osnovi zdorov'iazberezhuvalnykh tekhnolohii v umovakh hirs'koi shkoly [Socio-pedagogical conditions for the formation of a healthy lifestyle based on health-saving technologies in a mountain school]. *Hirska shkola Ukrain'skykh Karpat – Mountain School of the Ukrainian Carpathians*, 11, 27–29. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2014_11_10 [in Ukrainian].
3. Boichenko, T. V. (2005). Valeolohiia – mystetstvo buty zdorovym [Valeology – the art of being healthy]. *Zdorovia ta fizychna kultura – Health and Physical Culture*, 2, 1–4 [in Ukrainian].
4. Vasylenko, O. M. (2015). Sotsialno-pedahohichni umovy rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti uchniv u mikroseredovyshchi zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Socio-pedagogical conditions for the development of social responsibility of students in the microenvironment of a general educational institution]. *Pedahohika ta psykhologhiia – Pedagogy and Psychology*, 51, 123–133. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2015_51_15 [in Ukrainian].

5. Vashchenko, O., & Svyrydenko, S. (2006). Hotovnist vchytelia do vykorystannia zdoroviazberihaiuchykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi [Teacher's readiness to use health-preserving technologies in the educational process]. *Zdorovia ta fizychna kultura – Health and Physical Culture*, 8, 1–6 [in Ukrainian].

6. Krasnova, N. P. (2022). Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia profesiino-etychnoi kultury maibutnikh fakhivtsiv iz sotsialnoi roboty [Socio-pedagogical conditions for the formation of professional and ethical culture of future social work specialists]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky – Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences*, 6(354), 18–27. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-6\(354\)-18-27](https://doi.org/10.12958/2227-2844-2022-6(354)-18-27) [in Ukrainian].

7. Kuznetsova, O. A., Samchuk, L. S., & Neizhpapa, L. S. (2023). Sotsialno-pedahohichni umovy sotsializatsii molodi u kryzovykh sytuatsiakh [Social and pedagogical conditions of youth socialization in crisis situations]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 59, 199–202. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.42> [in Ukrainian].

8. Melnyk, Yu. B. (2010). Sotsialno-pedahohichni zasady formuvannia kultury zdorov'ia v uchniv pochatkovoii shkoly [Socio-pedagogical principles of forming a culture of health among primary school students]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Luhansk [in Ukrainian].

9. Rutian, L. (2019). Sotsialno-pedahohichni umovy vprovadzhennia neformalnoi osvity v osvittne seredovyshche zakladiv vyshchoi osvity [Socio-pedagogical conditions for the implementation of non-formal education in the educational environment of higher education institutions]. *Molod i rynok – Youth and market*, 10(177), 162–166. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.187329> [in Ukrainian].

10. Fedoruts, M. V. (2021). Sotsialno-pedahohichni umovy formuvannia sotsialnoi kompetentnosti starshoklasnykiv zasobamy neformalnoi osvity [Socio-pedagogical conditions for the formation of social competence of high school students through non-formal education]. *Candidate's thesis*. Ternopil. Retrieved from <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/18612> [in Ukrainian].

Парфанович А. Я. Соціально-педагогічні умови впровадження здоров'язбережувальних технологій

Проаналізовано теоретичні напрацювання щодо: сутності соціально-педагогічних умов; соціально-педагогічних умов, що зумовлюють формування майбутнього фахівця із соціальної роботи; соціально-педагогічних умов упровадження неформальної освіти в освітнє середовище закладів вищої освіти; соціально-педагогічних умов формування м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання. З огляду на контент теоретичних підходів до визначення соціально-педагогічних умов впливу на індивіда референтного оточення з урахуванням віку та умов проживання, визначено соціально-педагогічні умови впровадження здоров'язбережувальних технологій. Ними встановлено: модернізацію змісту, форм та методів освіти в процесі фахової підготовки майбутніх спеціалістів; формування знань, умінь і навичок формування здорового способу життя шляхом використання ефективних інформаційно-комунікативних технологій; розвиток умінь налагодження міжсуб'єктної взаємодії з реалізації здоров'язбережувальних технологій за участю сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних структур; виховання культури здоров'я задля розвитку особистісних якостей та мотивації на ведення здорового способу життя. Окреслено додаткові ефекти, створені дотриманням соціально-педагогічних умов упровадження здоров'язбережувальних технологій та на цій основі – формування здорового способу життя населення: налагодження та дієвості співпраці між індивідом і його сім'єю, формальними колективами навчання / праці та громадою; максимальне використання посадових повноважень суб'єктів профілактичної діяльності; розвиток аналітичного ставлення індивідів до інформаційних надходжень і технологій; підвищення правосвідомості громадян і водночас свідомості людей в суспільстві та їх здатності до використання суспільних ресурсів; розвиток здоров'язбережувальних технологій самими людьми на основі творчості та адаптації до індивідуальних якостей і задатків; підвищення якості освіти і її практичну зорієнтованість; розвиток особистості в суміжних сферах (мистецтво, спорт, туризм та ін.).

Ключові слова: здоров'я, охорона здоров'я, здоров'язбережувальні технології, впровадження здоров'язбережувальних технологій, соціально-педагогічні умови.

Parfanovych A. Ya. Socio-pedagogical conditions implementation of health-care technologies

The theoretical developments regarding: the essence of socio-pedagogical conditions; socio-pedagogical conditions of the future specialist in social work; socio-pedagogical conditions for the introduction of nonformal education into the educational environment of higher education institutions; socio-pedagogical conditions for the formation of soft skills through socio-emotional and ethical training. Based on the content of theoretical approaches to determining the socio-pedagogical conditions of the influence of the reference environment on the individual.

Considering age and living conditions, the socio-pedagogical conditions for implementing health-preserving technologies were identified.

The study established the need for modernization of the content, forms and methods of education in the process of professional training of future specialists; formation of knowledge, abilities and skills for the formation of a healthy lifestyle through the use of effective information and communication technologies; development of skills for establishing inter-subject interaction for the implementation of health-preserving technologies with the participation of the family, educational institutions, and other social structures; cultivation of a health-oriented culture for the development of personal qualities and motivation for leading a healthy lifestyle. Additional effects created by compliance with the socio-pedagogical conditions of the introduction of health-preserving technologies and on this basis – the formation of a healthy lifestyle of the population are outlined: establishment and effectiveness of cooperation between the individual and his family, formal training/work teams and the community; maximum use of the official powers of subjects of preventive activity; development of analytical attitude of individuals to information income and technologies; increasing citizens' legal awareness and at the same time people's consciousness in society and their capacity to use social resources; developing health-preserving technologies by people themselves on the basis of creativity and adaptation to individual qualities and aptitudes; improving the quality of education and its practical orientation; developing the individual in related fields (art, sports, tourism, etc).

Key words: health, health care, health-preserving technologies, implementation of health-preserving technologies, socio-pedagogical conditions.

Стаття надійшла до редакції 27.10.2025 р.

Прийнято до друку 21.11.2025 р.

Опубліковано 19.12.2025 р.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

